

Załącznik nr 2

Program Wychowawczo-Profilaktyczny VIII-go Liceum Ogólnokształcącego w ZSMiO im. H. Chrzanowskiej w Bielsku-Białej

Czynniki ryzyka i czynniki chroniące związane z zachowaniami problemowymi uczniów VIII-go Liceum Ogólnokształcącego

Wychowanie to proces wspomagania dziecka w rozwoju, ukierunkowany na osiągnięcie pełni dojrzałości w czterech obszarach: fizycznym, psychicznym, społecznym i duchowym.

Profilaktyka natomiast jest procesem wspomagania człowieka w radzeniu sobie z trudnościami zagrażającymi prawidłowemu rozwojowi i zdrowemu życiu, a także ograniczanie i likwidowanie czynników, które blokują prawidłowy rozwój i zaburzają zdrowy styl życia.

Profilaktyka problemowa zakłada, że podejmując działania profilaktyczne możemy zapobiegać istniejącym problemom lub je zmniejszać.

O zachowaniach problemowych (ZP) mówimy, gdy:

- są niezgodne ze społecznymi oczekiwaniami, normami, standardami, wyzwalają dezaprobatę społeczną
- stanowią ryzyko dla zdrowia, łączą się z psychopatologią i trudnościami w podejmowaniu ról społecznych
- mają tendencję do kumulowania się, łączenia się w syndromy zachowań
- ZP ograniczają liczbę i częstość zachowań konwencjonalnych, utrudniają prawidłową socjalizację. Przykładami ZP są m.in.: wagary, używanie substancji psychoaktywnych, przedwczesna inicjacja i życie seksualne, przemoc, słownictwo, izolacja, niejedzenie, internet- zbyt długie przebywanie w wirtualnej rzeczywistości, fobie szkolne itd.

Wyodrębnia się stopnie zagrożenia:

1. Grupa niskiego ryzyka – należą do niej osoby, które nie podejmują zachowań ryzykownych.
2. Grupa podwyższonego ryzyka – znajdują się w niej osoby, które podjęły choć jedno zachowanie ryzykowne - są po inicjacji – u których ponadto obserwujemy liczne czynniki ryzyka(eksperymentatorzy).
3. Grupa wysokiego ryzyka – należą do niej osoby, u których zachowania ryzykowne są głęboko utrwalone i które odczuwają poważne negatywne konsekwencje (zdrowotne i społeczne) swoich zachowań ryzykownych.

Systemowe podejście do profilaktyki uwzględniające środowisko, w którym przebywa dziecko, jest związane z **czynnikami ryzyka i czynnikami chroniącymi**.

Wśród czynników ryzyka wymienia się m.in.:

- a) czynniki ryzyka związane z rodziną – rozpad więzi małżeńskiej, brak konsekwencji rodziców, autorytetów itp.
- b) czynniki ryzyka związane z edukacją – niskie wyniki szkolne, małe zaangażowanie w naukę, negatywne nastawienie do szkoły, słaba więź ze szkołą
- c) środowiskowe czynniki ryzyka – przynależność do „problemowych” grup rówieśniczych, aprobata dla ZP rówieśników i dorosłych, przeprowadzki

d) osobowościowe czynniki ryzyka – brak lub słabe poczucie własnej wartości, niestabilna, nieadekwatna samoocena, niska odporność na stres itp.

Odpowiadającymi wymienionym grupom czynników ryzyka – czynnikami chroniącymi są m.in.:

- a) silne przywiązanie do rodziców (więzi emocjonalne), przyjazny, ciepły dom, spójność oddziaływań wychowawczych, wysoka, adekwatna samoocena, system wartości, normy
- b) zaangażowanie w naukę szkolną (dążenie do zdobywania wiedzy), zainteresowania, umiejętność radzenia sobie ze stresem
- c) pozytywna grupa rówieśnicza, umiejętności społeczne, brak akceptacji dla zachowań odbiegających od norm społecznych
- d) stabilna i adekwatna samoocena, stabilne poczucie własnej wartości, odporność na stres itp.

W szkolnym programie profilaktyki uwzględniane są dwa pierwsze poziomy profilaktyki:

1. Profilaktyka pierwszorzędowa – adresowana jest do grupy niskiego ryzyka i ma wzmacniać czynniki chroniące.
2. Profilaktyka drugorzędowa – adresowana jest do grupy podwyższonego ryzyka i ma redukować czynniki ryzyka oraz wzmacniać pozytywne aspekty czynników chroniących.

W wytyczaniu celów, zadań i sposobów realizacji programu profilaktyki pomaga znajomość i uwzględnienie wypracowanych na świecie i w Polsce różnych modeli podejść do wczesnej profilaktyki – strategii profilaktycznych.

Wymienia się następujące strategie:

- działania informacyjne (oparte o procesy poznawcze)
- działania edukacyjne (w zakresie umiejętności)
- działania o charakterze alternatywnym – działania interwencyjne
- działania w zakresie zmiany prawa (przepisów)
- działania w zakresie zmian środowiskowych

Działania profilaktyczne przyniosą spodziewane efekty, jeśli będą adekwatne do potrzeb oraz gdy spełnione zostaną podstawowe warunki i zasady, m.in.:

a) w zakresie obowiązków szkoły:

- podejmowanie działań uprzedzających pojawienie się problemów
- angażowanie całej społeczności szkolnej
- dbanie o przepływ informacji w szkole
- dzielenie się pomysłami i doświadczeniami
- wspólne szkolenie się
- wypracowanie programów autorskich
- szukanie sojuszników i współpracowników
- dysponowanie listą adresową instytucji i organizacji wspomagających działania profilaktyczne
- wypracowanie spójnej polityki wobec niepożądanych zachowań młodzieży, odzwierciedlonej w postaci jasnych, znanych wszystkim przepisów w Statucie Szkoły
- opracowanie procedur postępowania interwencyjnego
- korzystanie z tego, czym szkoła dysponuje (kompetencje, umiejętności, pomoce, literatura)
- przestrzeganie zasady jednakowego traktowania wszystkich uczniów, konsekwentne postępowanie
- wyeliminowanie wzorów nieprawidłowych zachowań wśród nauczycieli i pozostałych pracowników szkoły

b) w zakresie powinności wychowawczych:

- zadbanie o znajomość prawa i postępowanie zgodnie z nim
- poznanie elementarnej wiedzy na temat istniejących zagrożeń
- dostrzeganie czynników ryzyka
- wypracowanie umiejętności używania jasnych i zrozumiałych komunikatów w kontakcie z młodzieżą
- czuwanie nad konsekwencją postępowania
- wypracowanie klarownych zasad przepływu informacji między szkołą i rodzicami
- świadomość osobistych trudności i obaw związanych z problematyką profilaktyki

DANE DIAGNOSTYCZNE I OPIS PROBLEMÓW W VIII LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCYM

Celem diagnozy było możliwe pełne zidentyfikowanie prawidłowości funkcjonowania uczniów, nauczycieli i rodziców i przełożenie tej wiedzy na postulaty istotne dla zaprojektowania działań zapobiegawczych.

Zastosowane narzędzia badawcze, to:

- ankieta wychowawcy/pedagoga dla uczniów klas I przeprowadzona na początku roku szkolnego
- ankieta o poczuciu bezpieczeństwa w klasie i w szkole skierowana do społeczności uczniowskiej
- ankiety absolwenta
- ankiety przeprowadzone wg potrzeb szkoły
- sondaż dla uczniów klas pierwszych przeprowadzony po I półroczu
- ankieta dla uczniów, wychowawców, pedagoga, psychologa przygotowana przez UM Bielska-Białej lub inne powołane instytucje
- analiza dokumentacji szkolnej: dzienników lekcyjnych, rocznego planu szkoły, protokołów z posiedzeń Rady Pedagogicznej
- obserwacja życia szkolnego
- rozmowy (dzielenie się refleksjami z własnej pracy) z wychowawcami oraz z pracownikami administracji i obsługi szkoły

Z analizy wyników badań oraz występujących u młodzieży zachowań problemowych, czynników ryzyka oraz czynników chroniących przedstawia się następująco:

Zachowania problemowe:

- palenie e-papierosów
- absencja na lekcjach
- nieśmiałość, lęk związany z relacjami rówieśniczymi
- trudności w radzeniu sobie ze stresem
- niejedzenie prowadzące do schorzeń
- zaburzenia lękowe związane z wymaganiami edukacyjnymi w szkole
- zbyt długie przebywanie w rzeczywistości wirtualnej, mediach społecznościowych

Czynniki ryzyka:

- spędzanie wolnego czasu w mediach społecznościowych

- niska samoocena
- uczenie się dla ocen, rodziców a nie własnej wiedzy i rozwoju
- niska umiejętność szybkiego uczenia się

Czynniki chroniące:

- wysokie poczucie bezpieczeństwa
- przyjazna atmosfera szkoły sprzyjająca nauce
- dobry kontakt i wsparcie ze strony nauczycieli i rodziców
- wysoka kultura osobista uczniów wyniesiona z domu rodzinnego
- relacje nauczyciel – uczeń oparte na zaufaniu i szacunku
- u większości uczniów duża motywacja do nauki
- pozytywny wpływ nauczycieli na zachowanie uczniów
- wartości najbardziej cenione wśród uczniów: szacunek, szczerłość, tolerancja
- duża aktywność i wrażliwość społeczna uczniów angażujących się w wolontariat stały (Fundacja Aktywności Żłote- Łany), akcyjny (Pola Nadziei), SK Caritas
- zaangażowanie w działania na rzecz szkoły i inicjatywy, w tym promowanie oferty edukacyjnej szkoły.